

Maastikust nii ja teisiti

Selles ajakirjanumbris räägime maastikust. Teemanumber on inspireeritud Tallinna Ülikooli Maastiku ja kultuuri keskuse sünnipäevakonverentsil kõneldust.

TLÜ MKK loodi 23. jaanuaril 2007 toonase Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi juurde ühe sihtfinantseeritava teadusteema täitmiseks. Nagu mõnikord juhtub, läks lumepall veerema, esimesele projektile järgnesid teised – mis kõik tegelevad üht- või teistviisi inimese ja looduskeskkonna ruumisuhetega, olgu siis linnas või maal, väljas või meeles. Tegemist on interdistsiplinaarse uurimiskeskusega, kus on ametis (olnud) lisaks geograafidele folkloriste, etnolooge, filosoofe, antropolooge, sotsiolooge ... Tegutseme maastiku-uuringutega kolmnurgas, kus humanitaaria kohtub sotsiaalia ja loodusteadustega – geohumanitaariaks on seda vist siiski tiba vara nimetada.

Mis see maastik on, millega me tegeleme? Maa-ala, nii nagu seda tajuvad inimesed, ja mis on kujunenud looduslike ja inimtegurite koosmõjus, defineerib Euroopa Maastikukonventsioon. Meie elamise koht, kui arendada edasi Tim Ingoldi (2001) mõttekäike. Kultuuri mälu ja salvestaja, kirjutas David Lowenthal (1986), milles salvestuvad nii inimtegevuse materiaalsed jäljed kui ka poliitilised olud, väärtushinnangud, käitumised, lood. Maastik on paljuski pärand, aga elus ja tegutsev pärand, mida pidevalt luuakse juurde.

Siin erinumbris on esindatud läbilõige meie viimase aja uurimisteedest. Üks põhiteemadest on olnud rurbansus – maalise ja linnalise kokkusulamine ja selle väljendus maastikes. Linnalisus ja maalisus ei tähenda siin ainult füüsilisi struktuure ja nende ruumilist paiknemist, vaid ka vastavaid mõtte- ja käitumismustreid, elustiile ja keskkon(dade)ga hakkamasaamist. Raili Nugin vaatlleb neid suhteid mobiilsuse mäta otsast, Kadri Kasemets ja Hannes Palang läbi argikohtade. Tarmo Pikner näitab, kuidas linnaloodus muutub poliitiliseks; Tauri Tuvikene ja Aleksandra Ianchenko vaatavad sisse atmosfääri loomisse ühistranspordis. Saara Mildeberg ja Anu Printsman uurivad, kas tööstuspärand on elujulisem maal või linnas. Marju Kõivupuud huvitas, kuidas tekst kleepub maastikule ehk kuidas pärimus arhiivist tagasi maastikku lasta, ning Hannes Palang mängib maastikuga – maastik on töötegemise kohast muutunud mänguväljakuks ja seal kehtivad natuke teised reeglid ...

Siin kogumikus esindatud artiklid tuginevad kolmele värskemale uurimisprojektile: ETAgil finantseeritud rühmagrandile PRG398, EU Horisont 2020 projektile SPOT ning EU HERA finantseeritud projektile PUTSPACE.

Hannes Palang, Marju Kõivupuu

Lisaks neile on varasemalt MKK elushoidmisse panustanud Kultuuriteooria Tippkeskus (2008–2015), ETAg'i institutsionaalne uurimistoetus (2013–2018), mitmed varasemad Interregi ja EU FP7 projektid, lisaks peotäis pisemaid. Ja kõik need 15 aastat on meeskonnas olnud lisaks siinkirjutajatele ka Anu Printsman ja Kadri Kasemets. Aitäh teile kõigile!

Hannes Palang, Marju Kõivupuu